

Opettajankoulutuksen lähtökohta, tavoitteet ja toimintakulttuuri

Suomenkielisen opettajankoulutuksen juuret ovat yli 150 vuoden takana, kun Jyväskylän seminaarissa aloitettiin kansakoulunopettajien koulutus ja Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa Helsingissä aineenopettajien koulutus. Tuolloin koulutusta luonnehti käytännöllisyys ja perustaitojen opettaminen kansalaisille. Nykyisin koulutuksessamme ja toimintakulttuurissamme korostuvat koulun tehtävän ymmärtäminen, tulevaisuusorientaatio, kriittinen ja kyseenlaistava ote, hyvinvoinnin tukeminen, tutkimusperustaisuus, ilmiölähtöisyys ja moninaisuuteen liittyvä osaaminen. Toimintakulttuurilla tarkoitamme yhteisöllemme ominaista tapaa ajatella, toimia ja hahmottaa maailmaa, joka ilmenee yhteisössämme näkyvinä ja ääneen lausuttuina mutta myös sanattomina ja ääneen lausumattomina käytäntöinä. Toimintakulttuurimme perusta on toisia arvostava, avoin, vuorovaikutteinen ja kaikkia yhteisön jäseniä osallistava yhteistyö.

Ajattelemme, että suomalaisen koulun tehtävänä on kasvattaa kansalaisia, jotka ottavat osaltaan vastuun entistä oikeudenmukaisemman ja kestävään kehitykseen perustuvan maailman rakentamisesta. Tämä on ensiarvoisen tärkeää tulevaisuuden kehityskulkujen valossa, joihin lukeutuvat ekologinen kestävyyskriisi, kansainvälisen politiikan jännitteet ja demokratian haasteet sekä teknologian nopea kehitys yhdistyneenä työelämän muutokseen. Siksi on keskeistä, miten koulu rohkaisee ja auttaa kehittämään oppimaan oppimisen taitoja, luovuutta, monipuolisia tiedonhakutaitoja, vastuunottoa ja kriittistä ajattelua. Lisäksi ajattelemme, että koulun tulee tukea sellaisia työskentelyn ja olemisen tapoja, jotka edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Näitä ovat esimerkiksi kyky nähdä kaikkien arvokkuus ihmisenä ja kyky toimia vastuullisesti erilaisissa yhteisöissä ja osana elinympäristöjä.

Opettajankoulutuksen tehtävänä on kouluttaa aktiivisia tulevaisuuden tekijöitä ja asiantuntijoita kasvatusalalle. Koulutuksemme tavoitteena on tukea opiskelijan kehittymistä opettajan ydiosaamisalueilla. Tämä tarkoittaa opiskelijoiden kehittymistä autonomisiksi, omaa ja muiden hyvinvointia arvostaviksi, eettisesti vastuullisiksi koulutus- ja kasvatuskulttuuria sekä omaa toimintaansa kriittisesti analysoiviksi ja uudistaviksi asiantuntijoiksi. Tavoitteena on myös rakentaa tuleville opettajille vahva akateeminen identiteetti ja sen antama perusta osallistua oman alan tieteelliseen ja ammatilliseen kehittämiseen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Opettajan työ edellyttää sekä käytännöllisten toimintatapojen hallintaa että kykyä perustella, miksi toimii valitsemallaan tavalla. Opettajan työn ytimessä on vuorovaikutusosaaminen sekä oppilaan ja ryhmän kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen. Teorian ja käytännön vuoropuhelu toteutuu erityisesti opetusharjoittelussa ja erilaisissa koulujen ja muiden tahojen kanssa toteutettavissa yhteistyöprojekteissa, joissa opettajan työtä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Opettajaksi opiskeluun kuuluu myös osallistuminen koulun ja opettajankoulutuksen suunnasta käytävään keskusteluun.

Toteutamme opettajankoulutuksessa ilmiölähtöistä opetussuunnitelmaa: Opiskelun tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään monipuolisesti oppimiseen liittyviä ilmiöitä ja ongelmia. Tällöin tarvitaan kykyä yhdistää toisiinsa erilaisia tieteellisiä teorioita sekä autenttisia arkikokemuksesta nousevia näkökulmia, koska oppimisen ilmiöitä ei voi syvällisesti ymmärtää vain yhdestä näkökulmasta. Pyrkimys opettajankoulutuksen ja koulutyön analogiaan on keskeinen: opettajankoulutuksessa tulee ohjata oppimista niillä kehittyvillä ja uudistuvilla käytännöillä, joita opiskelijoille siellä opetetaan.

Ajattelemme, että opettajan on tärkeää ymmärtää jatkuvan oppimisen ja ammatillisen kehittymisen merkitys työssään. Tulevaisuuden koulua rakentava toimintakulttuuri ja oppiva yhteisö syntyy opettajankouluttajien ja opiskelijoiden yhteistyönä. Sitä rakentavat paitsi samanmielisten, myös erilaisten näkemysten ja intressien kohtaaminen. Opettajankoulutuksessa oppivan yhteisön erityispiirteitä ovat kaksoisroolit. Opettajankouluttajat ovat kaksoisroolissa siinä, että heidän tapansa toteuttaa koulutusta ilmentää heidän pedagogista ajatteluaan, josta opettajaksi opiskelevat voivat oppia ja jota he voivat tarkastella kriittisesti. Opettajaksi opiskelevien kaksoisrooli liittyy opintojen aikana tapahtuvaan muutokseen opiskelijasta opettajaksi. Opettajankoulutuksessa tarkoituksena on paitsi oppia itse, myös kehittyä oppimisprosessien analyttiseksi ja kriittiseksi asiantuntijaksi. Oppivan yhteisön jäsenet reflektoivat ja kielentävät omia valintojaan, toimintaansa ja arvojaan näkyviksi sekä tarkastelevat omaa osallisuuttaan ja rooliaan. Näin toimintakulttuuri itsessään tukee oppimista.

Koulutuksen aikana omaa opettajuutta kehitetään opettajuuden ydiosaamisalueilla toistuvan tutkimisen ja itsearvioinnin avulla. Koulutuksen tavoitteena on seuraavien osaamisalueiden kehittyminen:

Eettinen osaaminen

Opiskelija pystyy tunnistamaan, analysoimaan ja kehittämään kasvatusalan asiantuntijuuden kannalta merkityksellisiä ja tavoiteltavia eettisiä periaatteita ja arvoja. Hän pystyy erittelemään omaa ja yhteisön toimintaa sekä suhdettaan luontoon ja ei-inhimilliseen ympäristöön eettiseltä kannalta ja toimimaan vastuullisesti eettisten periaatteiden pohjalta.

Tieteellinen osaaminen

Opiskelija perustaa toimintansa ja ammatillisen kehittymisensä tieteelliselle ajattelulle. Tämä tarkoittaa perusteltua ja järjestelmällistä tiedonhankintaa sekä tiedon kriittistä arviointia. Opiskelija kehittää kriittistä ajatteluaan, jossa analysoidaan ja arvioidaan tietoa ja omaa ajattelua, pyritään perusteltuihin päätelmiin ja ratkotaan ongelmia etsimällä uusia näkökulmia. Opiskelija tunnistaa, että tieteentekoa ohjaavat erilaiset yhteiskunnalliset intressit ja käsitykset maailmasta. Opiskelija hallitsee riittävästi kasvatusalan teoreettista ja tutkimuskirjallisuutta sekä eri oppiaineiden ja laaja-alaisten osaamisalueiden perustana olevien tiedonalojen keskeisiä käsitteitä, ilmiöitä

ja tiedon rakentumisen periaatteita. Hänellä on taitoa esittää, perustella ja puolustaa pätevästi omia näkökantojaan ja keskustella niistä. Lisäksi hänellä on omaa oppimista, tiedon omaksumista ja kognitiivisia prosesseja koskevaa tietoa sekä kykyä säädellä niitä suunnittelemalla, seuraamalla ja arvioimalla omaa oppimista.

Vuorovaikutusosaaminen ja moninaisuuteen liittyvä osaaminen

Opiskelija haluaa ja kykenee toimimaan yhteistoiminnallisesti ja rakentavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, -suhteissa ja ryhmissä. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelija osaa ottaa toisen näkökulman huomioon, on kiinnostunut kuuntelemaan toista ja antaa tilaa ryhmässä. Hän ymmärtää verkostoihin ja yhteisöihin kuulumisen merkityksen sekä osaa rakentaa ja ylläpitää niitä. Hän osaa neuvotella sekä ratkaista konflikteja ottaen huomioon eri osapuolten tarpeita ja tavoitteita.

Hänellä on kykyä omien ja toisten tunneilmaisujen havaitsemiseen ja tunnistamiseen sekä taitoa tunteiden säätelyyn ja ilmaisemiseen. Opiskelija ymmärtää tunteiden syitä ja niiden vaikutuksia itseen ja muihin ihmisiin ja osaa soveltaa tätä ymmärrystään työssään.

Hän kykenee tiedostamaan ja haastamaan moninaisuuteen liittyviä asenteitaan ja uskomuksiaan ja toimimaan ymmärtäen, että jokainen ihminen on erityinen ja omanlaisensa edellytyksineen ja taustoineen. Hänellä on tietoisuutta ja herkkyyttä toimia vuorovaikutuksessa kulttuurisesti moninaisissa konteksteissa sekä arvostaa ja ymmärtää esimerkiksi etnisyyden, kielen, iän, uskonnon, sukupuolen, seksuaalisuuden sekä sosiaalisen luokan sisältämiä erityispiirteitä.

Yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija ymmärtää kasvatusta tai oppimisyhteisöt paikallisiin yhteisöihin ja niiden normeihin ja arvoihin kytkeytyvinä instituutioina, joihin vaikuttavat myös laajemmat yhteisölliset ja yhteiskunnalliset rakenteet ja reunaehdot. Hän kykenee tunnistamaan ja kriittisesti arvioimaan poliittisten, kulttuuristen, taloudellisten ja historiallisten tekijöiden vaikutuksia oppimiseen, oppilaisiin ja opetukseen sekä koulutuksen tasa-arvoisuuteen. Hänellä on taito tunnistaa ja kehittää kasvatusta ja kasvatusyhteisöjä koskevia arvoja ja käytänteitä.

Pedagoginen osaaminen

Opiskelija kykenee suunnittelemaan, toteuttamaan, eriyttämään, arvioimaan ja kehittämään erilaisia oppimisprosesseja. Opiskelija ymmärtää oppimiselle asetettujen tavoitteiden, pedagogisen toiminnan ja arvioinnin välisen yhteyden vuorovaikutteisissa oppimis- ja ohjausprosesseissa. Opetuksen ja oppimisen

tilanteissa opiskelija kykenee toimimaan ja ajattelemaan luovasti ja innovatiivisesti ollen avoin uusille näkökulmille, keksimiselle ja kokeiluille sekä totutun haastamiselle. Hän osaa tunnistaa ja hyödyntää oppimista edistäviä vuorovaikutuksen ulottuvuuksia erilaisissa oppimistilanteissa ja -ympäristöissä. Hän ymmärtää oppimista edistävän vuorovaikutuksen sekä monimediaisten ja monipuolisten oppimisympäristöjen vaikutuksia ja osaa huomioida ne oppimisen ohjaamisessa. Opiskelija osaa ohjata heterogeenisiä opetusryhmiä sekä osaa suunnitella ja toteuttaa oppimistilanteita siten, että ne vahvistavat oppilaiden osallisuutta ja kiinnittymistä oppimiseen ja kouluun. Lisäksi hänellä on opetus- ja oppimistilanteissa kertyvien kokemusten sekä niiden reflektoinnin ja taidon harjoittelun kautta rakentuvaa osaamista.

Hyvinvointia vahvistava osaaminen

Opiskelija tunnistaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia edistäviä tekijöitä yksilöiden ja ryhmien tasolla. Hän saa valmiuksia tukea ja kehittää oppijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia moniammatillisesti ja yhteistyössä huoltajien kanssa sekä puuttua kehitystä ja hyvinvointia vaarantaviin tekijöihin, esimerkiksi kiusaamiseen. Opiskelija tunnistaa kouluyhteisön hyvinvoinnin tekijöitä ja kykenee osallistumaan kouluyhteisön hyvinvoinnin kehittämiseen.

Opiskelija kykenee tunnistamaan oman asiantuntijuuden kehittymiseen ja opettajan työhön sisältyviä tyytyväisyyttä, sitoutumista ja motivaatiota vahvistavia tekijöitä. Lisäksi hän tunnistaa eri elämänalueisiin liittyviä kuormitustekijöitä sekä kykenee hyödyntämään stressinhallinnassa hyvinvointia ja jaksamista edistäviä henkilökohtaisia ja yhteisöllisiä resursseja.

Esteettinen osaaminen

Opiskelija kykenee tarkastelemaan opettajan työtä laaja-alaisesti ihmisyyttä ja inhimillistä elämää korostavasta esteettisestä näkökulmasta käsin. Hän ymmärtää ihmisen kokonaisvaltaisena kehollisena olentona, jolla on mahdollisuus moniaistiseen ympäristön kokemiseen. Hän kykenee havainnoimaan ympäröivää todellisuutta ja kulttuuria pysyen avoimena esteettisille elämyksille ja kokemuksille sekä niiden erilaisille tulkinnoille ja arvostuksille. Hän tunnistaa omia esteettiseen kokemiseen liittyviä mielen sisäisiä ja kehollisia tuntemuksiaan, kykenee refleктоimaan niitä, välittämään niitä muille kielellisesti sekä pohtimaan esteettisiä ulottuvuuksia (esim. esteettiset arvot kuten kauneus) yhdessä muiden kanssa. Lisäksi hän kykenee luovuuteen ja itseilmaisuun, jotka tulevat esiin taitoina, ilmaisuina, tuotoksina ja teoksina.